

Kapitola 11 Oligarchizace české politiky

Stanislav Balík

Knihy o vývoji české politiky na konci druhého desetiletí 21. století by nebyla úplná, kdybychom se v ní zaměřili pouze na analýzu ústavních institucí, voleb, politických stran či ekonomického vývoje. Analýza zcela aktuálního vývoje bývá pro společenské vědy velkou výzvou, schází totiž výhoda většího odstupu, uzavření různých vývojových kapitol. S ohledem na bouřlivé a mnohdy emocionální debaty hýbající s českou, moravskou a slezskou politickou přítomností je přesto nezbytné se alespoň krátce zamyslet nad některými vývojovými trendy – zvláště nad fenoménem oligarchizace.

V posledních několika letech se lze často setkat s přesvědčením, že se zásadně liší formální demokratická architektura politického systému na jedné straně a skutečné děje probíhající v pozadí či přímo v politickém zákulisí na straně druhé (ačkoli vzpomeneme-li si např. na devadesátá léta, i tam byl tento postoj přítomen). Za zlom v polistopadovém vývoji bývá často označován rok 2013 spojený s policejním zásahem na Úřadu vlády ČR, pádem Nečasovy vlády, nezdařeným pokusem Miloše Zemana o reálný posun politického systému poloprezidenčním směrem a prvním velkým úspěchem nového subjektu – ANO založeného a zosobněného miliardářem Andrejem Babišem. Když po dalších čtyřech letech ANO sněmovní volby přímo vyhrálo a dostalo od prezidenta Zemana fakticky neomezenou ruku pro zformování exekutivy, již využilo k rychlému převzetí moci, bylo to pro mnohé definitivním stvrzením nového stavu.

Ten bývá, často expresivně, publicisticky, politicky i odborně nazýván různě – jako konec polistopadové republiky v důsledku tzv. velké protikorupční revoluce (např. Doležal 2015), začátek nové babišovské vůdcovské demokracie (iRozhlas 2018), oligarchické demokracie (Novotný 2017) či nejčastěji – a analyticky

na konci druhého desetiletí 21. století se v ní zaměřili pouze na z...
politických stran či ekonomických vý-
voje bývá pro společenské vědy
většího odstupu uzavření
S ohledem na bouřlivá mnohdy
českou, moravskou, slezskou po-
nezbytné se alespoň krátce zamy-
trendy - zvláště u fenoménu

letech se lze často setkat s přesvědče-
mální demokratické architektura po-
straně a skutečné děje probíhající
českém zákulisí na straně druhé (ačkoli
devadesátá léta, i t... byl tento postoj
postupovém vývoji... často označo-
policejním zásahem na... vlády ČR,
nezdařeným pokusem... Zemana
systému poloprezidenčním smě-
přechem nového subjektu - ANO založe-
šaržářem Andrejem Babišem. I když po
ANO sněmovní volby přímo vyhrála, do-
fakticky neomezenou ruku pro z...
k rychlému převzetí moci, bylo t...
stvrzením nového stavu.

esivně, publicisticky, politicky i odborně
nec polistopadové republiky v důsledku
revoluce (např. Doležal 2015), začátek
ské demokracie (iRozhlas 2018), oligar-
otný 2017) či nejčastěji - a analyticky

přesněji - jako oligarchizace (např. Cichowlas, Foxall 2015).
Proto dává smysl zkusit rozebrat toto téma hlouběji.

OLIGARCHIZACE

Je zajímavé, že společenské vědy, ačkoli s tímto termínem opa-
trně pracují, nenabízejí jeho zcela obecně akceptovanou defi-
nici. Vyjdeme-li z řeckého základu slova - *oligoi* (málokteří), *ar-
ché* (vláda) -, vidíme nejširší význam v podobě vlády soustředěné
do rukou malé skupiny lidí. Nicméně takto široký význam není
analyticky užitečný, neboť může znamenat jak vládu vojenskou,
tak rodovou či náboženskou. Ve starověkém Řecku bylo jako oli-
garchické vnímáno uspořádání, kde vládli nejbohatší občané. Ta-
ková forma vlády byla provozována v řadě řeckých městských
států (Žaloudek 1996: 296). Podle Platona je oligarchie zřízení
založené na významu majetku, kdy jeho výši upřednostňuje před
schopnostmi a vlastnostmi občanů: „Je-li v obci váženo bohatství
a s ním i boháči, potom ztrácí svou cenu dokonalost a s ní i doko-
nalí lidé“ (Platon 1993: 368). Jak podle Platona, tak podle Aristo-
tela patří oligarchie k nevhodným formám vlády. Aristoteles de-
finici oligarchie rozšířil, podle něj se vyznačuje tím, že se k moci
dostávají nejenom bohatí, ale i bohatí a vzdělaní lidé. V tomto
směru by Platonovu konceptu oligarchie lépe odpovídal méně
užívaný Aristotelův termín plutokracie, který Aristoteles považo-
val jen za jednu z forem oligarchie (Aristoteles 1988: 134, 206).

S termínem oligarchie je spojen známý koncept tzv. železného
zákona oligarchie německého sociologa Roberta Michelse. Podle
něj ve všech organizacích a společnostech, bez ohledu na jejich
politickou orientaci, dochází nevyhnutelně k ovládnutí jejich mo-
cenských struktur několika málo osobami - jde podle něj o projev
přirozené existence politického vůdcovství: „Organizace v sobě
zahrnuje tendenci k oligarchii“ (Michels 2001: 26).

V současnosti je pojem oligarchie spojován i s termínem „*vehicle
parties*“ („strana jako dopravní prostředek lídra“), jako vysoce per-
sonalizovaných ad hoc organizací většinou seskupených kolem
charismatického lídra, jež jsou obvykle finančně závislé na svém

lídrovi či jeho okolí a jež mu mají umožnit zisk vrcholné vládní pozice (prezidentské či premiérské). „Tento typ strany slouží k řešení osobních problémů svého zakladatele spíše než významných společenských problémů“ (Lucardie 2000: 177). Taková strana vzniká v politickém prostředí, kde skutečně hodně záleží na penězích (drahé kampaně, komercializace politiky apod.). Oligarchizace tak bývá spojována se vzrůstající rolí peněz ve stranické politice a silícím vlivem několika málo osob (oligarchů) na financování a rozhodování politických stran (Ufen 2018: 316-319).

Skutečnost, jak se tento termín žurnalisticky používá v současné době (tedy ve spojení s politickou mocí výjimečně bohatých osob), je výrazně ovlivněna situací v Rusku a některých dalších nástupnických zemích Sovětského svazu (např. Ukrajina), kde byl takto v devadesátých letech 20. století označován ekonomický (průmyslový, obchodní) magnát, jehož jmění vzešlo z podivných procesů (často i kriminálního charakteru) rozkladu někdejšího státního majetku. V ruské a ukrajinské situaci nemusel mít oligarcha k tomu, aby byl takto označován, přímo politickou moc, ale stačil mu „jen“ politický vliv.

Na Ukrajině se vliv oligarchů rozšiřoval i skrze politické strany (v Rusku devadesátých let to platilo rovněž, přičemž není vyloučeno, že na Jednotné Rusko oligarchové působí dodnes, jen to není vidět tak výrazně jako u Ukrajiny). Ty jsou některými autory označovány za strany oligarchů (srov. např. Bader 2010: 1091). Jejich účelem nebylo prosazovat především konkrétní programové požadavky, ale skrze pozici získanou ve volbách získat vliv na výkonnou moc. V ukrajinském případě bylo hodně důležité, že mnoho zakladatelů stran oligarchů vzešlo ze sovětské komunistické nomenklatury (Hloušek, Chytilík, Kopeček, Svačinová 2018: 27-28).

V současné době v české realitě používaný termín oligarchizace zpravidla odkazuje k procesu – tedy že dochází k posilování vlivu bohatých osob na výkon politické moci, případně přímo k posilování jejich moci.

V této kapitole budeme nejčastěji používat termín „čestí miliardáři“, který bude synonymem termínů „bohatí“ či „nejbohatší“. Nezaměříme se pouze na „top ten“ nejbohatších Čechů, jak je

řadí nejrůznější žebříčky (např. Forbes 2018) – ačkoli např. právě mezi deseti nejbohatšími Čechy za rok 2018 najdeme většinu jmen, o nichž pojednává další text (Petr Kellner, Andrej Babiš, Karel Komárek, Radovan Vitek, Daniel Křetínský, Pavel Tykač, Pavel Baudiš, Marek Dospiva, Eduard Kučera, Zdeněk Bakala – viz Forbes 2018). Zajímají nás i další, jejichž majetek se odhaduje v řádu miliard – Tomáš Chrenek, Ivo Lukačovič, Vít Bárta apod.

OLIGARCHOVÉ A POLITICKÁ MOC

O rozhodujícím vlivu miliardářů, o tématu oligarchizace, resp. vlivu bohatých na politickou moc, se hovořilo dávno před vstupem A. Babiše do politiky. Šlo ale o jinou formu – do té doby byli miliardáři navázaní na politiky, skrze které prosazovali své zájmy. V jednom starším textu autoři této knihy psali, že „čeští občané měli již dlouho podezření, že ti nejbohatší v zemi mají v politice ohromný vliv. Bohatí jsou často obviňováni z toho, že manipulují veřejnými obchodními soutěžemi a privatizacemi, tedy politikami, z nichž má jejich podnikání přímý prospěch. Lze však očekávat, že miliardáři budou mít možnost mluvit do celé řady veřejných politik, od daní a rozpočtu až po důchody a zahraniční politiku. (...) S výjimkou miliardářů – vůdců stran jako Babiš či Bárta toho víme velmi málo o tom, jak čeští bohatí lidé participují v politice“ (Balík a kol. 2017: 171).

Počátky tohoto stavu můžeme sledovat již v devadesátých letech v souvislosti s privatizací, která jako jeden z vedlejších efektů způsobila „oficializaci“ „špinavých“ peněz a využití sociálního kapitálu z předlistopadového období. Některé privatizační kauzy měly přesah i do stranické politiky – snad nejznámější byl případ bývalého tenisty Milana Šrejbera a jeho utajený sponzorring ODS, který byl dáván do souvislosti s privatizací Třineckých železáren (Kopeček 2010a: 286–288). Jako další příklad vlivu bohatých na politiku může být uvedena tzv. aféra Bamberk spojená s Milošem Zemanem a financováním ČSSD (srov. Kopeček 2015: 42–46) a řada dalších. Opomenuta by neměla být kauza lehkých topných olejů, u které rovněž existovalo podezření na politické krytí (srov. Šmíd, Kupka 2011: 247–252) apod.

Přímo součástí politického (i vnitrostranického) boje se toto téma stalo již na konci devadesátých let a v prvním desetiletí jednadvacátého století. Prvním případem je rozštěpení ODS v letech 1997–1998. Zakladatelé Unie svobody výslovně (a především) argumentovali kauzami spojenými s financováním ODS. Ještě silněji se problém otevřel v souvislosti s politickým angažmá Stanislava Grosse. Největší spekulace se pojily s privatizací společnosti Mostecká uhelná. Podle vyšetřujících úřadů ze Švýcarska bylo z účtů společnosti odesláno krátce po privatizaci cca 170 milionů Kč na účet „k němuž měl přístup Grossův přítel, jeden z nejvlivnějších zbrojařů Pavel Musela (v roce 2008 utrpěl za podezřelých okolností vážné zranění, které ho vyřadilo z běžného života – pozn. aut.). S penězi následně disponoval i Jiří Martinek, Grossův poradce, který pro ČSSD zajišťoval kampaně a marketing“ (Slonková 2015). Poté, co Stanislav Gross po podezření z nelegálních příjmů odešel z politiky, vydělal 80 milionů korun na obchodu s akciemi Moravia Energo. Tuto firmu ovládal dnešní miliardář, ocelář Tomáš Chrenek. Gross nejdříve koupil od svého přítele Roberta Sýkory asi třetinový podíl ve společnosti Moravia Energo, který obratem se zmíněným výrazným výdělkem přeprodal slovenskému miliardáři Pavlu Krúpovi (Slonková 2015).

To vše ale již probíhalo po Grossově politickém pádu v roce 2005, kdy musel S. Gross kvůli podezření z nelegálního financování nákupu svého bytu v politice skončit. Došlo tedy k jakési katarzi – podobné jako v případě rozštěpení ODS, kdy problém spojený s předsedou strany (byť případy jsou to odlišné) vedl k hmatatelnému tlaku, který něco zásadního způsobil.

Další indicie se na přetřes dostaly v souvislosti s vraždou podnikatele Františka Mrázka označovaného za jednu z hlav české mafianské scény s přesahy do politiky. Sám své jmění, k němuž přišel bankovními podvody po roce 1989, odhadoval na několik miliard korun. Přes řadu pochybností a partnerství s odsouzenými za ekonomickou kriminalitu nebyl Mrázek po roce 1989 obžalován za hospodářské delikty. Měl kontakty s politiky ČSSD a přinejmenším jedním vysokým politikem ODS, o řadě dalších kontaktů se spekulovalo. Dodnes nevyšetřenou zůstává jeho

vražda v lednu 2006 (Šmíd, Kupka 2011: 220–245). F. Mrázek se stal i jedním z témat tzv. Kubiceho zprávy z května 2006, zveřejněné několik dní před volbami, která poukazovala na proniknutí organizovaného zločinu do státní správy. Zpráva varovala před omezováním činnosti Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu ze strany policejního prezidia, ministerstva vnitra a premiéra Jiřího Paroubka (ČSSD) mj. v souvislosti s vyšetřováním Mrázkovy vraždy. Nepotvrzené spekulace ji spojovaly s podnikateli z Paroubkova okolí (Šmíd, Kupka 2011: 238–243).

V roce 2009 poprvé použil v rámci vnitrostranického boje v ODS její předseda Mirek Topolánek termín gubernátoři či krajští kmoťři. Snažil se přitom deklaratorním bojem proti nim posílit vlastní vnitrostranickou pozici. Měli to být lidé (ne jen lobbisté), kteří propojují byznys a politiku. Většinou to měli dělat zprostředkovaně přes „své“ volené politiky, skrze něž se jim mělo dařit mít vliv na politické orgány, firmy či jiné instituce a tak řídit dění ve svých krajích. Politikům oplátkou nabízeli ochranu jejich stranické a politické pozice. ODS později Topolánkovi fenomén tzv. kmoťrů, resp. jeho verbalizování vyčítala, tvrdila, že jí tím poškodil.

Ani v případě takzvaných kmoťrů, Mrázkových mafiánů apod. stále ale nešlo o příklad vlivu těch nejbohatších na politiku. Tomu již ale byl blízko případ fenoménu ČEZ a jeho generálního ředitele Martina Romana. Tuto funkci spolu s funkcí předsedy představenstva ČEZ Roman zastával v letech 2004–2011 (2011–2013 pak byl předsedou dozorčí rady této firmy) a byl svého času označován za hlavního českého oligarchu či „půlpremiéra“ a Česká republika satiricky označována za „ČEZkou republiku“ – právě kvůli velkým financím, které měl ČEZ k dispozici, a politickému vlivu jeho hlavního představitele. Romanův vzestup byl spojen s náměstkem ministra průmyslu a obchodu Robertem Sýkorou, který sehrál jednu z klíčových rolí ve zbohatnutí Stanislava Grosse po jeho odchodu z politiky (viz výše). Roman neměl ale privilegované vztahy pouze k ČSSD, ale i k ODS v době M. Topolánka, zvláště k Topolánkovi spolupracovníkovi Marku Dalíkovi. Za Romana vedení se z ČEZu jakožto „pouhé“ polostátní energetické firmy stal velký „hospodářsko-

-politický komplex“ s několika částmi: výrobní elektrické energie expandující do zahraničí, vlivné právnícké firmy provádějící lobbing, vlivné PR agentury pracující pro ČEZ. Velký vliv měl M. Roman např. na podobu úřednické Fischerovy vlády z let 2009–2010 (ministrské nominace Vladimíra Tošovského a Martina Pečiny) (Pečinka, Cvrček 2009).

Za příklad par excellence propojení miliardářů se „starými“ stranami lze vydávat kauzu privatizace OKD (Ostravsko-karvinské doly) miliardářem Zdeňkem Bakalou. Ten spolu se společností koupil důlní společnost za 7,4 miliardy Kč, z toho pouze 4 miliardy připadly státu za vypořádání jeho menšinového podílu (představoval 46 %). Na podzim 2004 celou firmu komplikovanou cestou ovládl Zdeněk Bakala přes firmy s nejasnou vlastnickou strukturou. Při prodeji byl zřejmě ošizen nejen stát, ale i další tehdejší vlastníci – miliardáři Viktor Kolářek a Petr Otava. Existuje podezření, že Z. Bakala při obchodu ani nedisponoval vlastními financemi.

Na jaře 2005 již byla společnost oceněna na 22,5 miliardy, tedy téměř na trojnásobek – což zavdává dodnes podezření na nevhodnost prodeje. V dalších letech došlo k rozdělení společnosti, jejímu výraznému zadlužení a stahování zisků. Z. Bakala a investoři v jeho skupině ale na celé transakci zbohatli. Do roku 2004 prodávající společnost začala vzápětí vydělávat, od roku 2006 začala vyplácet obrovské dividendy. Odhaduje se, že Bakala a jeho skupina z podniku získali více než 100 miliard Kč. Celé kauze přidal na problematičnosti fakt, že s privatizací dolů byl spojen i prodej hornických bytů, jejichž nájemníci měli příslibeno, že si je budou moci odkoupit za symbolickou cenu, což se ale nestalo a zůstaly majetkem Z. Bakaly.

Nevýhodná privatizace byla spojena s koaličními vládami vedenými ČSSD, premiéry byli Vladimír Špidla a Stanislav Gross a ministrem financí obou vlád a pozdějším premiérem Bohuslav Sobotka, který je v současnosti považován za hlavní osobu celé akce na straně státu. Kauza byla ve veřejném prostoru přítomna od poloviny prvního desetiletí 21. století. S novou silou pak od roku 2016, kdy se kvůli klesajícím cenám uhlí a kvůli předluženosti (jež je vnímána jako vytunelování) společnost OKD do-

několika částmi: výroba elektrické energie
... vlivné právnícké firmy provádějící lob-
... pracující pro ČEZ. Velký vliv měl M.
... úřednické Fischerovy vlády z let 2009–
... Vladimíra Tošovského a Martina Pe-
... (2009).

... ellence propojení miliardářů se „starými“
... kauzu privatizace OKD (Ostravsko-karvin-
... Zdeňkem Bakalou. Ten spolu se společ-
... společnost za 7,4 miliardy Kč, z toho pouze
... státu za vypořádání jeho menšinového po-
... (Kč). Na podzim 2004 celou firmu komplik-
... Zdeňek Bakala přes firmy s nejasnou vlast-
... Při prodeji byl zřejmě ošizen nejen stát, ale
... miliardáři Viktor Kolářek a Petr Otava.
... Z. Bakala při obchodu ani nedisponoval

... byla společnost oceněna na 22,5 miliardy, tedy
... - což zavdává dodnes podezření na nevy-
... dalších letech došlo k rozdělení společnosti,
... zrušení a stahování zisků. Z. Bakala a inves-
... ale na celé transakci zbohatli. Do roku 2004
... začala vzápětí vydělávat, od roku 2006 za-
...ské dividendy. Odhaduje se, že Bakala a jeho
... získali více než 100 miliard Kč. Celé kauze
... nosti fakt, že s privatizací dolů byl spojen
... bytů, jejichž nájemníci měli přislíbeno, že si
...oupit za symbolickou cenu, což se ale nestalo
... Z. Bakaly.

... privatizace byla spojena s koaličními vládami ve-
... miéry byli Vladimír Špidla a Stanislav Gross
... obou vlád a pozdějším premiérem Bohuslav
... současnosti považován za hlavní osobu celé
... Kauza byla ve veřejném prostoru přítomna
...ho desetiletí 21. století. S novou silou pak od
... kvůli klesajícím cenám uhlí a kvůli předluže-
... (jako vytunelování) společnost OKD do-

stala do insolvence. Stala se opět majetkem státu, který převzal i zodpovědnost za zmírnění sociálních dopadů (velká nezaměstnanost). Především se ale kauza OKD stala velkým politickým tématem, kdy za ni byl činěn zodpovědným především premiér B. Sobotka a zprostředkovaně celá ČSSD. Ódium, které se Z. Bakalovi kvůli jeho roli v pádu OKD a před tím i v nesplnění slibu nájemníkům hornických bytů dostalo, se propojilo i s jeho blízkostí k pravicovým a pravostředovým stranám (viz výše). Na kritice Bakaly a OKD se vyprofiloval především A. Babiš. K prošetření privatizace byla zřízena vyšetřovací komise v Poslanecké sněmovně; Z. Bakala je vyšetřován českou policií a vzhledem k jeho švýcarskému státnímu občanství i švýcarským finančním zpravodajstvím existuje podezření hned na několik trestných činů: porušení povinnosti při správě cizího majetku, zneužití informací a postavení v obchodním styku a způsobení úpadku. Kauza tak trestněprávně vyřešena není, politicky ale ano (pro celou kauzu srov. např. Klímová 2018).

OLIGARCHIZACE MÉDIÍ

Jedna z oblastí, v nichž se oligarchizace projevila a projevuje zcela neskrývaně, jsou česká média. Na jejich zvláštní situaci reagují i různé žebříčky monitorující jejich svobodu. Jedním z nich je *World Press Freedom Index* společnosti Reporters Without Borders. V něm se Česká republika za poslední roky výrazně propadá – zatímco v roce 2013 byla na 16. místě ze 180 hodnocených zemí (a v letech 2014 a 2015 na 13. místě), v roce 2016 již na 21. místě, o rok později na 23. místě a v dosud posledním hodnoceném roce 2018 dokonce až na 34. místě (Reporters Without Borders – Czech Republic 2019).

Co a kdy se začalo dít? Hlavní příčinou je něco, co bývá nazýváno jako národní koncentrace mediálního vlastnictví. Z původně roztržštěného mediálního trhu, kde mimo jiného působilo vícero velkých zahraničních vydavatelství, která do redakční politiky nezasahovala, se stal trh ovládaný několika málo vlastníky – českými miliardáři. Česká republika se tak poprvé setkává se situací, kterou můžeme charakterizovat jako přítomnost

mediálního magnáta či několika málo mediálních magnátů. Stav je o to zajímavější, že po velkých otřesech na mediálním trhu spojeném mj. s nástupem digitalizace médií a sociálními sítěmi již tradiční média včetně tisku nejsou ekonomicky zajímavá – neboť v českém prostředí negenerují zajímavé ekonomické zisky. Tuto nevýhodu se ale daří řešit právě v rámci širšího portfolia, neboť zpravodajské weby jsou ekonomicky ziskové. Přesto má několik málo mediálních magnátů pro své mediální investice jiné motivace – a tou hlavní je používat média jako nástroj moci či alespoň vlivu (Vojtová 2017: 48).

Zásadní zvrat a cesta k dnešnímu stavu byla otevřena v roce 2008. Tehdy Z. Bakala vstoupil majetkově do vydavatelství Economia, v roce 2010 pak získal v této společnosti stoprocentní podíl. Má tak bezprostřední vztah k vydávání deníku *Hospodářské noviny*, týdeníků *Respekt*, *Ekonom*, zpravodajských portálů *iHNed.cz*, *Aktualne.cz* apod. (Vojtová 2017: 66–68). Těmto médiím se v politickém boji kvůli jejich majiteli někdy přezdívá „Bakalova média“.

K dalšímu – a rozhodujícímu – kroku došlo o pět let později v roce 2013, v čase hluboké politické krize kolem policejního zásahu na Úřadu vlády ČR a následného pádu vlády Petra Nečase. Dne 26. června 2013 koupil vydavatelství MAFRA vydávající nejčtenější seriózní deník *Mladou frontu Dnes*, dále deníky *Lidové noviny* a *Metro* jako jediný vlastník Andrej Babiš (skrze Agrofert), v té době již předseda ANO. V předchozím roce přitom bylo celé vydavatelství, jež patřilo mezi lety 1994–2013 německé společnosti Rheinisch-Bergische Druckerei- und Verlagsgesellschaft, ve ztrátě 168,5 mil. Kč (Vojtová 2017: 53). Vedle zmíněných deníků do vydavatelství patřila hudební televizní stanice Očko, zpravodajské portály *iDnes.cz* a *Lidovky.cz* a řada různých komerčních webů. Koncem roku 2013 získal Andrej Babiš pod kontrolu také názorový portál Česká pozice¹⁶ a regionální deníky *5plus2*; na za-

¹⁶ Česká pozice je vůbec první Babišova mediální investice – nekoupil ji, ale někdy v letech 2010–2011 investoval do jejího vzniku, ačkoli to přiznal až v roce 2013. Česká pozice mu věnovala od vzniku nápadně nadstandardní pozornost. Totéž zopakoval o nějakou dobu později – v letech 2011–2012 v případě bezplatných týdeníků *5+2*, kde šlo od počátku o přiznané budování nových tý-

několika málo mediálních magnátů. Stav
některých otřesech na mediálním trhu spo-
digitalizace médií a sociálními sítěmi již
nejsou ekonomicky zajímavá – neboť
generují zajímavé ekonomické zisky. Tuto
práve v rámci širšího portfolia, neboť
ekonomicky ziskové. Přesto má několik
pro své mediální investice jiné moti-
vizovat média jako nástroj moci či alespoň
k dnešnímu stavu byla otevřena v roce
vstoupil majetkově do vydavatelství Econo-
v této společnosti stoprocentní podíl.
vztah k vydávání deníku *Hospodářské noviny*,
zpravodajských portálů *iHNed.cz*, *Aktual-*
2017: 66–68). Těmto médiím se v politickém
někdy přezdívá „Bakalova média“.
hodujícímu – kroku došlo o pět let později
hluboké politické krize kolem policejního zá-
ČR a následného pádu vlády Petra Nečase.
koupil vydavatelství MAFRA vydávající nej-
Mladou frontu Dnes, dále deníky *Lidové no-*
vlastník Andrej Babiš (skrze Agrofert),
ANO. V předchozím roce přitom bylo celé
mezi lety 1994–2013 německé společ-
Druckerei- und Verlagsgesellschaft, ve
(Vojtová 2017: 53). Vedle zmíněných deníků
hudební televizní stanice *Óčko*, zpra-
mes.cz a *Lidovky.cz* a řada různých komerčních
2013 získal Andrej Babiš pod kontrolu také
ká pozice¹⁶ a regionální deníky *5plus2*; na za-

první Babišova mediální investice – nekoupil ji, ale ně-
investoval do jejího vzniku, ačkoli to přiznal až v roce
věnovala od vzniku nápadně nadstandardní pozor-
o nějakou dobu později – v letech 2011–2012 v případě
5+2, kde šlo od počátku o přiznané budování nových tý-

čátku roku 2014 rovněž nejposlouchanější českou rozhlasovou
stanici *Rádio Impuls*, dále pak rádio *RockZone 105,9*. V roce 2014 za-
čal vydávat první týdeník *Téma*, v roce 2015 zábavně-informační
portál *Expres.cz* (Vojtová 2017: 56–57). Významným počinem je
i vydávání bezplatného deníku *Metro*. V roce 2017 vložil A. Babiš
celou tuto „mediální divizi“ Agrofertu včetně celého holdingu do
tzv. svěřenských fondů, aby naplnil požadavek nové legislativy.
Přesto celou dobu přetrvává podezření, že jde o oddělení pouze
formální a že Babišův vliv v celé oblasti jeho podnikání přetrvál.

Tato Babišova velká mediální akvizice spustila několik dal-
ších. Švýcarsko-německou skupinu Ringier Axel Springer CZ,
do níž patřily bulvární deníky *Blesk*, *Aha* a *Sport*, koupila v pro-
sinci 2013 nově založená společnost Rongosor, a. s. Společnost
Rongosor se v únoru 2014 přejmenovala na Czech News Center,
a. s. (dále CNC). Jediným akcionářem společnosti CNC je spo-
lečnost Czech Media Invest, a. s., kterou podle dosud poslední
zveřejněné výroční zprávy za rok 2016 společně kontrolují Da-
niel Křetínský (50 %), Patrik Tkáč (40 %) a Roman Korbačka
(10 %) (CNC 2016). Kromě již zmíněných deníků *Blesk*, *Sport*
a *Aha* se díky akvizici stala CNC v srpnu 2014 také vydavatelem
na politiku zaměřeného týdeníku *Reflex* a řady dalších časopisů
a webů.¹⁷ Od dubna 2016 po sloučení s částí vydavatelství Mladá
fronta, a. s., začala CNC vydávat i ekonomický deník *E15* a další
časopisy¹⁸ (Vojtová 2017: 62).

Poslední významný tiskový titul měl a má zvláštní podobu.
Jde o 71 regionálních mutací *Deníku*. Jejich zakladatelem (slou-
čilo a doplnilo původně roztržštěné regionální tituly) bylo v čer-
venci 2000 vydavatelství Vltava-Labe-Press. Od roku 2009 bylo
toto vydavatelství stoprocentně vlastněno německou společ-
ností Verlagsgruppe Passau GmbH. Do portfolia společnosti pa-

deníků Agroferem (Hloušek, Chytilek Kopeček a Svačinová 2018: 125–126).

¹⁷ *ABC*, *GEO*, *Blesk pro ženy*, *Blesk Hobby*, *Svět motorů*, *Auto Tip*, *AutoProfi* atd., portály
Blesk.cz, *iSport.cz* a *Auto.cz*.

¹⁸ *Bydlení Stavby Reality*, *Dieta*, *F.O.O.D.*, *ForMen*, *Lidé a Země*, *Maminka*, *Materídouška*,
Moje Psychologie, *Moje Zdraví*, *Právo a Byznys*, *ZEN* a *Betyňka* (v tištěné i on-line po-
době).

třila řada dalších volnočasových titulů.¹⁹ Pro téma oligarchizace je důležitý srpen 2015, kdy stoprocentní podíl ve vydavatelství Vltava-Labe-Press koupila investiční skupina Penta Investments Limited. Na podzim 2015 Penta odkoupila i první české vydavatelství tabletových titulů Tablet Media, a. s. Spoluzakladatelem a spolumajitelem skupiny Penta je český miliardář Marek Dospiva.

Dále je potřeba zmínit, že od července 2013 patří cca třetina vydavatelství Borgis, a. s., které vydává deník *Právo*, společnosti Seznam.cz, kterou založil a vlastní český miliardář Ivo Lukačovič.

V současnosti tak všech jedenáct celostátních tištěných deníků vydává pouhých šest vlastníků, přičemž všichni jsou čeští nebo slovenští podnikatelé nebo subjekty. „Převážnou část zpravodajských médií ovládá pětice hlavních aktérů, jimiž jsou Andrej Babiš (*Mladá fronta DNES*, *Lidové noviny*, *Metro*), duo Daniel Křetínský a Patrik Tkáč (*Blesk*, *Aha*, *Sport*, *E15*), Zdeněk Bakala (*Hospodářské noviny*), Penta (*Deník*) a duo Zdeněk Porybný a Ivo Lukačovič (*Právo*)“ (Vojtová 2017: 76). Přidáme-li k tomu významné politické týdeníky (*Respekt*, *Ekonom*, *Reflex*) či zpravodajské weby (*Seznam.cz*, *iDNES.cz*, *Lidovky.cz*, *Blesk.cz* apod.), je situace ještě zajímavější. Mimo vliv této skupiny lidí zůstávají jednak veřejnoprávní média, jednak nejvlivnější televizní stanice (*Nova*, *Prima*).

V čem je téma vlastnictví médií miliardáři rizikové pro demokracii? Autoři knihy *Já platím, já rozhoduji. Političtí podnikatelé a jejich strany* uvádějí: „Mafra se stala politickou oporou Andreje Babiše. Extrémním dokladem je případ novináře *Mladé fronty Dnes* Marka Přibila, který se stal známý díky anonymnímu twitterovému účtu Julius Šuman, pojmenovanému podle příslušníka komunistické StB, který měl kdysi Babiše získat pro spolupráci. Na tomto účtu se v květnu 2017 objevily nahrávky zachycující debaty Babiše s Přibilem, jejichž obsahem byla příprava a publikace kompromitujících článků na několik Babišových politických oponentů hlavně z řad ČSSD, a to s využitím policejních spisů. Je to velmi

¹⁹ *TV mini*, *TV star*, *TV magazín*, *TV expres*, *Křížovkářský TV magazín*, *Glanc*, *Gourmet*, *Týdeník Květy*, *Vlasta*, *Překvapení*, *Praktická žena*, *Story*, *Fajn život*, *National Geographic*, *Chut' a styl* a *Dům a zahrada*.

časových titulů.¹⁹ Pro téma oligarchizace
15, kdy stoprocentní podíl ve vydavatelství
kupila investiční skupina Penta Investments
2015 Penta odkoupila i první české vydava-
telství Tablet Media, a. s. Spoluzakladatelem
skupiny Penta je český miliardář Marek Dospiva.
Pent, že od července 2013 patří cca třetina vy-
dávání, které vydává deník *Právo*, společnosti Se-
n a vlastní český miliardář Ivo Lukačovič.
všech jedenáct celostátních tištěných de-
šest vlastníků, přičemž všichni jsou čeští
podnikatelé nebo subjekty. „Převážnou část
ovládá pětice hlavních aktérů, jimiž jsou
Mladá fronta DNES, *Lidové noviny*, *Metro*), duo Da-
k Tkáč (*Blesk*, *Aha*, *Sport*, *E15*), Zdeněk Ba-
y), Penta (*Deník*) a duo Zdeněk Porybný
o“ (Vojtová 2017: 76). Přidáme-li k tomu
deníky (*Respekt*, *Ekonom*, *Reflex*) či zpravo-
v, *iDNES.cz*, *Lidovky.cz*, *Blesk.cz* apod.), je si-
Mimo vliv této skupiny lidí zůstávají jed-
dia, jednak nejnvlivnější televizní stanice

nictví médií miliardáři rizikové pro demo-
i platím, já rozhoduji. *Politici podnikatelé a jejich*
e stala politickou oporou Andreje Babiše.
je případ novináře *Mladé fronty Dnes* Marka
ámý díky anonymnímu twitterovému účtu
ovanému podle příslušníka komunistické
biše získat pro spolupráci. Na tomto účtu
vily nahrávky zachycující debaty Babiše
ahem byla příprava a publikace kompro-
několik Babišových politických oponentů
o s využitím policejních spisů. Je to velmi

TV expres, Křivozářský TV magazín, Glanc, Gourmet, Týde-
Praktická žena, Story, Fajn život, National Geographic, Chut

podobné chování ukrajinských oligarchů“ (Hloušek, Chytilík, Kopeček, Svačinová 2018: 127).

Reakce dalších miliardářů v oblasti akvizice médií na Babišův krok z roku 2013 a jeho následný politický úspěch bývá vykládán jako tzv. atomový kufřík: „To, že média vlastníme, nám dává jistotu, že pro kohokoli bude horší nás iracionálně napadat“ (Ondráček 2015).

PŘÍMÉ OVLÁDÁNÍ POLITICKÝCH STRAN

Vztah miliardářů k politickým stranám prošel v minulých letech dvěma fázemi. V první se omezoval na občasně velkorysé finanční dary. Finance českých stran nebyly od velké reformy systému financování konce devadesátých let a začátku nového století závislé na individuálních dárcích, ale jejich významnou část tvořily různé formy státních příspěvků (Šimral 2016: 66–70). Přesto pro možnost rozsáhlejší volební kampaně vítaly jednotlivé dary, zvláště ty výraznější – přestože byly přinejmenším deklaratorně opatrné, a to po zkušenosti celé série finančních skandálů politických stran devadesátých let. S novou intenzitou se problém přihlásil v souvislosti s volbami 2006, jež bývají označovány za skutečný nástup politického marketingu do České republiky, kdy oficiální částky do kampaní investované přesahovaly i sto milionů korun (Matušková 2006), přičemž expertní odhady zvláště v případě ČSSD hovořily o ještě vyšších částkách. O čtyři roky později pak ČSSD utratila téměř půl miliardy (Lidovky 2010).

Poměrně velký ohlas vyvolala zpráva, že miliardář Zdeněk Bakala rozdělil před volbami 2010 celkem 29 milionů Kč mezi tři strany budoucí vládní koalice (15 mil. ODS, 8 mil. TOP 09 a 6 mil. VV) (iDnes 2010). Nižší částkou (2 mil. Kč) přispěl před volbami 2017 Marek Dospiva nově vzniklým Realistům (Hlídač státu – Marek Dospiva 2019). Nezanedbatelné byly také vstupy miliardářů do prezidentských voleb – tak např. Tomáš Chrenek přispěl před prezidentskými volbami 2013 celkem 14 mil. Kč kandidátovi Janu Fischerovi (iHned 2012). Zdeněk Bakala přispěl v těchto volbách Karlu Schwarzenbergovi dvěma a půl miliony korun. Před volbami 2018 část výrazně bohatých podnikatelů

finančně podpořila Jiřího Drahoše - hlavní akcionář Škody Transportation Tomáš Krsek přispěl půl milionem, milionem vlastníci bpd partners Vasil Bobela, Petr Pudil a Jan Dobrovský (*Hlídač státu - Jiří Drahoš 2019*) apod. V týchž volbách Daniel Křetínský podpořil 350 tis. Kč Mirka Topolánka (*Hlídač státu - Daniel Křetínský 2019*).

Poslední případ ukazuje další dimenzi těsného propojení miliardářů a politiky - personální. Někdejší premiér Mirek Topolánek začal po svém odchodu z aktivní politiky pracovat právě pro Daniela Křetínského v jeho Energetickém a průmyslovém holdingu. Jiným příkladem je těsné propojení blízkého spolupracovníka a poradce někdejšího premiéra Bohuslava Sobotky Radka Pokorného se Zdeňkem Bakalou, pro něhož Pokorný pracoval jako advokát (Novotný 2017) a byl i členem dozorčí rady vydavatelství *Economia* vlastněného právě Bakalou (*Veřejný rejstřík - Economia 2019*). Stejně tak Pokorný působí jako člen statutárních orgánů nadací někdejšího ředitele ČEZ Martina Romana (*Veřejný rejstřík - Radek Pokorný 2019*).

Druhá fáze vztahu miliardářů k politickým stranám začala momentem, kdy Vít Bárta, majitel vlivné bezpečnostní agentury ABL, ovládl v roce 2008 již existující politickou stranu Věci veřejné (VV), jež však až do té doby působila pouze v komunální politice Prahy 1. Za pomoci nejrůznějších strategií se mu podařilo se stranou uspět ve sněmovních volbách v roce 2010 a stát se jednou z vládních stran. Šlo o jeden z kroků v rámci širšího ekonomického záměru - učinit prostřednictvím VV z ABL největší a nejvýznamnější bezpečnostní agenturu v ČR (srov. Kopeček, Hloušek, Chytilík, Svačinová 2018: 61-84). Ponechme v tuto chvíli stranou osudy VV - blíže viz kapitolu o politických stranách. V této fázi pojednání o vzniku strany s přímou vazbou na miliardáře je důležité, že jeho angažmá a skutečnost, že je rozhodující postavou strany, bylo dlouhou dobu pro veřejnost skryté - a tvořilo tak spíše jakýsi mezistupeň.

Důležitým momentem byl rok 2011, kdy Andrej Babiš založil ANO, specifický typ politické podnikatelské strany (srov. Kopeček, Hloušek, Chytilík, Svačinová 2018: 93-136). Nelze v této souvislosti nezmínit otázku původu Babišova majetku, resp. otázku,